

דבר חודש בחודשו

מתורתנו של הגאון הגדול רבי יואל שורף שליט"א
רו"ט ישיבת דבר ירושלים ומרכזי שכונת מעלות דפנה

גליון 10
אב ע"ח

ברוח התקופה

דבר המערכת

ב"ה, זה עתה רואה אור הגיליון העשירי במנין. זכינו, ועניינים שונים שהובאו בעלונינו נידונו בין תלמידי החכמים שקראו בו. תרומות שהגיעו ממקורות שונים מסייעות בידינו בהדפסת העלון, והודות להתנדבותו של אחד התלמידים, יתאפשר משלוח העלון גם במייל למעוניינים בכך. סייעתא דשמיא ראינו גם בעובדה שישנם בני תורה המבקשים להתנדב לסייע בעריכת העלון. תקוותנו שבעתיד תיווצר ההזדמנות לעבוד במשותף ולשפר את העלון, דבר שלפי שעה הוא בגדר הנמנע, בשל לחץ הזמן בו נתונים חברי המערכת. לתרומות והקדשות ניתן להתקשר:

058-3258278

בברכה

המערכת

עומדים אנו בתקופת בין המצרים, ימי אבלות החורבן והכמיהה לגאולה. ואכן, כפי שכתב הש"ה הקדוש, בכל הפרשיות הנקראות בשבתות בין המצרים יש חלק העוסק בעניין ארץ ישראל. יאירו בזה דברי רבנו אפרים, שכתב מי המלים 'ארץ ישראל' בגימטריא 832, ובמספרים יהודיים: תתל"ב - תת לב, ללמד על כך שצריך לתת לב לארץ ישראל, וכמו שדרשו רז"ל (סוכה מא, א) על הפסוק 'ציון היא דורש אין לה' - מכלל דבעיא דרישה. ברם, כל דבר רוחני זוקק התבוננות על מנת לחוש את טעמו. וכדברי מרן החפץ חיים אודות המן שאכלו אבותינו במדבר, שעל אף שהיו בו את כל הטעמים שבעולם, אדם שאכלו ללא כל מחשבה, לא היה טועם בו ולא כלום. וזאת משום שהיה בריאה רוחנית עליונה, שאין לעמוד על מהותה ללא כוונת הלב. וקל וחומר הדברים למעלת ארץ ישראל, השקולה כנגד כל התורה מלה [ולפי הרמב"ן בפירושו לתורה וכן משמע בספרי (דברים ו) עיקר קיום המצוות הוא בארץ, וחיונן בחוץ לארץ הוא רק כעין הרגל והתלמדות מיצד לקיימן על מתכונתן השלמה בארץ ישראל], שאינה מושגת אלא לזה המכוון דעתו ונותן ליבו לסגל את סגולתה. וכן אמרו רז"ל (כתובות קי:): "כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו א-לוה!"

לא זו בלבד, אלא שגדלותה של ארץ ישראל לכשעצמה דורשת התבוננות יתר, וזאת מפני הכוחות השליליים המבקשים להאפיל על קדושת המקום הנבחר להשראת השכינה ולדבקות בה' - בחינת: 'כל המקודש מחברו חרב מחברו'. כך ראינו ביציאת מצרים: "וחמושים עלו בני ישראל" (שימות יג, יח), אחד מחמשה יצאו וארבעה חלקים מתו בשלושת ימי אפילה, לפי שלא רצו לצאת ממצרים. ושוב, כשהוציאו המרגלים דיבת הארץ רעה, קבלו כל העדה את דבריהם ונשאו קולם בבכי. ואף בימי בית שני, מעטים הם שנענו לקריאת עזרא ונחמיה לבוא לארץ. גם בדורנו אנו, אלמלא השואה הנוראה שמילתה את רוב קהילות ישראל שבאירופה, עדיין היו היהודים ברובם הגדול שרויים בחוץ לארץ.

בעונותינו, גם עתה לא באנו אל המנוחה ואל הנחלה. הציבור הישראלי בימינו, נחשב לחריג מכל העולם. בכל קיץ יותר משליש האזרחים יוצאים לחוץ לארץ, דבר שאין דומה לו בעם אחר. הגדיל לעשות אחד משרי האוצר, שהתבטא בריש גלי כי הוא ידאג גם לאנשים משכבות המצוקה, הנוסעים לחו"ל רק פעם בשנתיים... הלא המה דברי המקונן בהפטרת תשעה באב: "בושנו מאד כי עזבנו ארץ השליכו משכנותינו" (ירמיהו ט, יח וע"ע איכ"ר פתיחתא ט).

רבי אליהו גוטמבר מגריידיץ (בעל 'קן מפורשת' וש"א ס, תלמידו הגדול של רבי עקיבא אייגר) כתב, שהקליפה מסתירה את חשיבות הארץ גם מהצדיקים, לפי שהגאולה השלמה מותנית בגאולת הארץ ותלויה בה, ככתוב "אתה תקום תרחם ציון כי עת להננה כי בא מועד, מי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יהוננו" (תהלים קב, יד -

מאות יהודים רחמנא ליצלן. לאחר מכן, בשנת תשס"ה, בי"ז בתמוז הטילו סגר על גוש קטיף, ובי"ב באב החלו להחריב את יישובי היהודים שם.

בשנת תשס"ו, בי"ז בתמוז החלה מלחמת לבנון השנייה. מלחמה שביטלה את תכניתו של ראש הממשלה דאז, לתת לערבים את מרבית תביעותיהם על שטחי א"י באורח חד צדדי.

בשנת תשע"ד, בכ"ז בתמוז נחתם בעיר ווינה הסכם המעצמות עם אירן, הצופן בחובו סכנות חמורות לכלל הישוב היהודי בארץ. לפלא, כי הסכם זה נחתם ואושר בכיכר הקרויה על שמו של תיאודור הרצל (!). שמא לימוד לקח יש כאן לדוגלים בשיטת הציונות, כי רעיון פריקת העול, שהציונות החילונית היא כסות ומסווה בעדו, הוא גופו מסכן את ההתיישבות היהודית באר"י. ככתוב בחטא המעפילים: "למה זה אתם עוברים את פי ה' והיא לא תצלח" (במדבר יד, מא). נקודה נוספת, מצעדי ההפקרות וההתרסה כנגד מלכות שמים, נערכים בחדשי תמוז-אב. ועל כך כבר נאמר: "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה".

טוב נעשה אם תחת המיאוס בארץ המדה נשכיל לעסוק בימים אלו בלימוד ענייני חיבת הארץ והלכותיה, המובאים בגמרא סוף כתובות וברמב"ם מלכים פרק ה (וראה הרחבת דברים בספרי רבנו 'ציון בית חיינו' ב' חלקים).

טו). ותלמידי הגר"א הסבירו, כי חטא המרגלים שהביא לכך ש"מאסו בארץ חמדה" (תהלים קו, כד), ממשיך להשפיע עד היום.

לכן מצאנו צדיקים שעל אף היותם מדקדקים בכל הידורי המצוות לא חיששו לדברי הרמב"ן, שלשיטתו כל מצוותיהם הם במדרגה נחותה ביותר לעומת קיומן בארץ, ואף לא חיששו לפסק הרמב"ן שישנו חיוב מהתורה, גם בזמן הזה, לגור בארץ ישראל. וכן התעלמו מכל דברי רבותינו אודות חיוב ישיבת ארץ ישראל, ולכל הפחות מן המעלה שבדבר.

וחמור עוד יותר, חילול השם שנעשה בימינו. שרבים מהעיתונים המכתירים את עצמם בתואר 'עיתוני היהדות החרדית', מפרסמים השכם והערב חבילות נופש וטיולים בחו"ל, ודורסים ברגל גאוה את ההלכה המובאת גם בשולחן ערוך ובמשנה ברורה, והיא שאסור לצאת לחוץ לארץ למטרת טיול.

להלן נביא מספר דוגמאות, מן השנים האחרונות, המצביעות על צרות שפקדו את אחינו בית ישראל כתוצאה מחסרון קשר לארץ וזלזול בקדושתה. בשנת תש"ס ניהל ראש הממשלה דאז משיא ומתן על ויתורים גדולים בארץ. שיחות אלו, שהחלו בט' בתמוז, יום בו הובקעה העיר בימי בית ראשון (תענית כח:), נכשלו בי"ז בתמוז, והביאו לפרעות הידועות בשם: 'אינתיפאדת אל אקצה'. פרעות בהן נהרגו

נפלאות ההשגחה

בונה ירושלים ה'

שכונות רמות פולין, רמת שלמה והעיר ביתר.

חלק מעניין ההשגחה העליונה הנימרת באופן מיוחד בירושלים.

בשל סיבות ביטחוניות, האפשרות היחידה להגיע אז למתל, הייתה דרך הר ציון, על כביש שנסלל במיוחד לצורך האפיפיור ש"ט שבא לבקר בשעתו בארץ הקודש. כביש זה נסלל בעקבות סירובו העיקש של הוותיקן להכיר בנוכחות היהודים באיזור. נוכחות, שמסמסה את יסוד השקר עליו הייתה בנויה הוכחת צדקת דתם חלילה, והוא שהעם היהודי נידון לגלות עולם, רק מפני שסירב לקבל את משיח השקר - אותו האיש שר"י. והנה, על אפם ועל חמתם זכו היהודים לשוב לארצם. בשל כך

ארץ ישראל מלאה ניסים, וכבר אמר ראש הממשלה הראשון, למרות היותו רחוק מהיהדות: מי שאינו מאמין בניסים בארץ ישראל איננו ריאליסט! נציין מידוע, הסתיימה מלחמת ששת הימים, בה שוחרר הכותל המערבי מיד זדים, בימים האחרונים של חודש אייר. מספר ימים לאחר מכן, בחג השבועות, הורשו תושבי ירושלים ואורחיהם בפעם הראשונה לפקוד את שריד בית מקדשנו. בין לבין, טרחו הרשויות על פינוי רחבת הכותל והכשרתה לקליטת ההמונים, שכן במשך שנים הקיפו הערבים המקומיים את הכותל בחגורת בתים צפופה שנועדה למנוע גישת יהודים למקום.

דוקא בגללו, מצאו דיירים רבים את השכונה כבלתי נוחה למגורים. תקופה ממושכת עמדו הבתים בשממון, כאשר אף חילוני לא מתעניין בקניית דירה באזור. בצד להם, פנו היזמים להנהלת כולל וורשה בירושלים, בתקווה שהציבור החרדי, האמון על הסתפקות במועט, יאות לרכוש מידם את הדירות הריקות במחיר מוזל. ואכן, תוך זמן קצר התאכלסה השכונה מולה בחרדים, שהחלו אט אט ברמישת דירות בשכונות הסמוכות. וכך, משיגדל הציבור החרדי באזור במידה משמעותית, הפכה תכנית האיציטדיון לבלתי כדאית בעליל. גניזתן של שתי תכניות אלו, הרתה וילדה את הקמת השכונה, המיועדת מלכתחילה לציבור בני התורה, היא שכונת רמת שלמה, הקרויה על שמו של מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל.

מקור השם 'רמות פולין', בכך שמולל וורשה פרס את הסותו על השכונה ועסק בשיווקה לציבור החרדי. והנה שמה של השכונה איננו 'רמות וורשה', ואף לא 'רמות פולניה', אלא 'רמות פולין' - כפי שהורגלו יהודי פולין לומר בשעתו: פה לין עד ביאת המשיח! [ברם אין לשכוח שעם העמלקים ימ"ש בחר בקפידה את אדמת פולניה, המפעפעת ארס אנטישמי-קטולי, כדי להקים בה את מחנות ההשמדה באין מפריע. ובאגב, המילים 'מאור כשדים' המופיעות בפסוק: "...אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ לרשתה" (בראשית טו), המורות על נס הצלת אאע"ה מכבשן האש, הן בגימ' 621, מספר השווה לגימ' של המילים: "השוואה באירופה" = 621].

העיר ביתר, גדלה אף היא ב"ה, והיא למעשה פרוור של ירושלים התורם רבות לחיזוקה מבחינה ביטחונית וכלכלית. רבים מתושבי ביתר לומדים במוללים בירושלים ומוצאים בה עיסוק ופרנסה. בניין ביתר גם הוא סמל לגאולה, בהיות שבחורבן ביתר נגדעה קרן ישראל, שעל כך תקנו את ברכת הטוב והמטיב, לומר שעל אף החורבן הקשה שהיווה סמל לסיום מוח ישראל שלא יחזור עד ימות המשיח, אין להתייאש (עיין מ"ב סי' קפט). והנה לעומת מה שזממו להחליש את מוח היהדות בירושלים, אדרבה, תוספת כח וחיווק מצאה ירושלים עם הקמת ביתר החדשה [זוה סמל חשוב כפי שנתבאר. ואפילו יוכח שהעיר איננה ממוקמת במדויק על הרבותיה של ביתר העתיקה, עצם השם 'ביתר' דיו. ואולי רמז יש לו בשיר השירים (ב, ז): "עד שיפוח היום ונסו הצללים סוב דמה לך דודי לצבי או לעופר האילים על הרי בתר"].

נקטו הללו מדיניות מתמשכת של התעלמות והתכחשות, משל הייתה המציאות תלויה בהחלטתם.

והנה, גם כשהחליטו באו"ם על זכותנו לחלק מא"י, המשיכו ראשי המדינות הנוצריות לחתור לכך שירושלים תוגדר 'עיר בין לאומית'. כך יוכלו, לדעתם, להמשיך ולשווק, אף כי בדוחק, את דתם. וסובבה ההשגחה שני דברים חשובים להוכיח את ההפך: האחד, שהעיר העתיקה נפלה בידי הערבים, שהפגינו ולזול מוחלט בהחלטות האו"ם, ועל ידי כך נגנזה התוכנית לבנאם את ירושלים.

ובמקביל, הדבר השני שישיט את הקרקע מתחת לסילוף הנצרות, היה שימו היהודים, וכאשר בנו הטורקים את חומת העיר העתיקה בימי הסולטן סולימן, נשארו הר ציון וקבר דוד המלך, בהשגחה מיוחדת משמים, מחוץ לחומה. דבר שאיפשר בשנת תש"ח את מיבושם בנפרד על ידי היהודים. וכך הפך הר ציון אתר מיוחד לתפילה ולעלייה לרגל, דוגמת הכותל בימינו. עובדה זו, חיזקה את האמונה שאנו מצויים בתהליכי אחרית הימים, שהרי כתוב "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו" (עובדיה א, כ"א). כי כן, לאחר כעשרים שנות ניתוק משריד בית המקדש, שבו אליו היהודים דרך הכביש שנסלל במופגן לשם הכחשת חסד ה' עם עמו בהשיבו אותם לארצם, ודווקא בהר ציון [שהגימטרייא שלו היא: 2+205+156=363, כמספר: המשיח (363)].

עובדה נוספת בה מתקיים נוכח עינינו הכתוב "בונה ירושלים ה'", היא הקמתה ואכלוסה של שכונת רמות פולין בירושלים. שכונה זו, שבתיה צורת מורת דבורים להם, מתבלטת על נקלה על רקע נוף הכניסה לירושלים. וזה סיפור ההשגחה המלווה את השכונה מערש הקמתה.

כאשר חוברת ירושלים, אחר מלחמת ששת הימים, החל הישוב התורני לגדול ולהתרחב, בעיקר בשכונת סנהדריה. השלטון, שרצה לבלום התפתחות זו, שהייתה לצנינים בעיניו, תכנן שלושה צעדים; שני הצעדים הראשונים, נועדו 'לחנוק' את ביסוסה של סנהדריה, זאת באמצעות בניית שכונה חילונית מובהקת בסמיכות מקום (היא שכונת רמות), והקמת איציטדיון ספורט [ניתן למצוא במלה 'איציטדיון' רמז למגמת ראש העיר דאז, טדי קולק, ליוון את עיר הקודש. שכן האיציטדיון - האיץ טדי יון..]. הצעד השלישי שתוכנן היה בניית העיר ביתר, כחלופת מגורים לזוגות צעירים חרדיים, דבר שיתרום להרחקתם מירושלים.

או אז נתגלתה ההשגחה העליונה: למרות עיצובה הארכיטקטוני היחיד במינו של רמות פולין, ושימא

פינת ההלכה

גבולות ירושלים של ימינו לענין הלכות שונות הנוגעות לירושלים

היתה העיר תחת שלטון הירדנים, עבר במקום שראה ממנו את הומת ירושלים, והתלבט כיצד יש לנהוג. אם כפי ההלכה הפשוטה או כפי המנהג, ותוך כדי כך נתפס בגדו בענף ונקרעו!]. והנה מן השמונות המרוחקות לא ניתן לראות את מקום המקדש, ואף לא את ירושלים המקודשת. אך כאשר נערכה חתונה לפני עשרות שנים בשטח ישיבת איתרי בבית צפפה, וחשבו שימפאת המרחק מותרת תזמורת, שלחו להודיע מן העדה החרדית כי גם שם יש להחזיק במנהג.

גדר עיר אחת

לגבי תחומי שבת ישנו כלל, שכל רצף בתים שאין ביניהם הפסק של 71 אמות מצטרף לעיר. והנה לגבי קריאת המגילה ביום ט"ו באדר, נחלקו פוסקי דורנו, אם הערוב שעושים לצורך היתר טלטול בשבת מועיל לחבר את כל הבתים לעיר אחת. ולפי ספר האגודה, דין קריאת המגילה תלוי בשאלה אם כלל ענייני המקום משותפים לעיר הסמוכה.

והנה לכל הדברים דעת רבנו שאפשר להחשיב גם את גבולות הערוב לירושלים. אבל לענין קריעה על החורבן, אלו הגרים במקומות הרחוקים, כמו נווה יעקב, גילה, הר חומה וכדומה, ואינם נמצאים תדיר במרכז העיר, אין להם לסמוך על מנהג ירושלים בזה. כי אין זה דין בשם ירושלים, אלא במציאות, שתולים שראו מבלי משים בתוך שלוש יום את החורבן. ואף שאיסור כלי נגינה בחתונה מיוסד גם הוא על ראיית החורבן, שונה הדבר, שבהיות שכל העיר מחוברת למקום החורבן וטפלה לו, ראוי לעשות לכך סימן וזכר ולמעט בשמחה. ואולי נכון לעורר על כך דוקא בימינו אנו, בשעה שיכולת הדמעות הפך לכותל השמחות, בר מצווה, חתנים וכלות וריקודים, ניתן חלילה לשיכוח שהנה זה אחר מתלנו עומד בית המדתנו שרוף באש. וה' ישיב שבותנו וארמון על משפטו ישב כבראשונה.

גבולות ירושלים המקודשת שהייתה בבית שני, משתרעים מעבר לתחום שבין החומות הקיימות מזמן הסולטן סולימן. עיר דוד, ודאי נחשבת לחלק מירושלים המקודשת, לענין איסור פדיון מעשר שני טהור בתחומה. בדומה ללוויית של נפטרים, שאין להוליכן דרך שם. וכמנהג החברא קדישא, המקפידה להעביר לוויות רק בדרך שהייתה מקובלת בעבר. למעשה, יש להחמיר לענין פדיון מעשר שני ונטע רבעי טהורים [שלא הוכשרו בשבעת המשקים] בכל המקומות המסופקים, ויש לחשוש בכל מקום שהארמיאולוגים סבורים שהיה בתוך גבולות ירושלים. מאידך, קשה לסמוך על זיהוי מקומות אלו וגבולותיהם להקל. וצריך עיון.

בפינת ההלכה הנוכחית, באנו לעורר על גבולות ירושלים החדשה ביחס לכמה מענייני ההלכה הנוהגים האידינא בירושלים, וכדלהלן:

1. זמן הדלקת הנרות לשבת והג. המנהג בירושלים (וכן בפתח תקווה, שנוסדה ע"י אנשי הישוב הישן) הוא להדליק את הנרות 40 דקות לפני השקיעה. זהו הזמן המוקדם ביותר בארץ. יש אפוא לדון עד היכן מגיעה הגדרתה של ירושלים לענין מנהג הדלקת הנרות בשעה זו.
2. חתונות ותספורת בימי ספירת העומר. אף שלפי ההלכה מותר להסתפר מיד בל"ג בעומר למי שהתחיל לנהוג אבלות זו מפסח, לשיטת לוח ארץ ישראל אין להסתפר עד ראש חודש סיון (ולמעשה נוהג זה דווח כיום ביחס לחתונות).
3. נהגו בירושלים ליפול אפיים גם במקום שאין בו ספר תורה.
4. איסור נגינה בחתונות ביותר מכלי זמר אחד, אותו הנהיג מהר"ם אויערבך (בעל האמרי בינה) בירושלים, משום שבה דואים את החורבן. מנגד, בני ירושלים נהגו להקל שלא לקרוע קריעה על החורבן, מתוך הנחה שמבלי משים ראו את החורבן תוך שלשים יום [כאן ראוי לספר מה שאירע להג"ר יונה מרצבך זצ"ל, ר"מ בישיבת קול תורה, שכאשר

על המדף

ספר 'עיר הקודש והנצח' (מצורף סרטון הממחיש את תוכן הספר בתמונות חיות). ספר זה, הוא כמעט יחיד במינו, בתארו את סיפורה של ירושלים מיום בריאת העולם עד ימינו אנו. והוא שימושי לא רק לתייר התורני הרוצה להכיר את ירושלים, כי גם לחפצים להבין את משמעותה הרוחנית-פנימית של עיר קדשנו ותפארתנו. ניתן להשיג: חנות 'יש מיסוי' (סריגת יואל) מלכי ישראל 1 ירושלים.